

SKUTKI EKOLOGICZNE REALIZACJI PROJEKTU „CZYSTY LAS”

Maciej Bialecki

Streszczenie

Konkurs „Czysty Las” jest organizowany od pięciu lat pod patronatem dyrektora generalnego Lasów Państwowych oraz prezesa Towarzystwa Przyjaciół Lasu. Uczestnikami konkursu są szkoły wszystkich typów, od ubiegłego roku także przedszkola. Szczególną grupą uczestników są ośrodki specjalne, w których działania ekologiczne są formą terapii i wychowania. Co roku przystępuje do konkursu ponad tysiąc placówek oświatowych z całej Polski.

Konkurs ma dwie kategorie, „Leśną Edukację” i „Sprzątanie Lasu”. W działaniach edukacyjnych wyznaczane są priorytety tematyczne. W roku szkolnym 2008/2009 są nimi „Formy ochrony lasu” i „Pożytki z lasu”.

Słowa kluczowe: konkurs, młodzież szkolna

ECOLOGICAL EFFECTS OF “THE CLEAN FOREST” COMPETITION

Abstract

The competition “The Clean Forest” has been organized for five years under the auspices of General Director of the State Forests National Forest Holding and President of the Forest Friends Association. It is addressed to schools of any kind, even kindergartens since last year. Special participants are the therapy and reformatory schools. The competition attracts more than thousand schools a year.

It has two branches, “The Forest Education” and “Clean the Forest”. There are also topic priorities pointed out. In the year 2008/2009 they are „The Forms of Forest Protection” and „The Forest Benefits”.

Key words: competition, school children

Konkurs „Czysty Las” funkcjonuje niemal tak długo, jak Towarzystwo Przyjaciół Lasu. Jego pierwsza edycja została zorganizowana w roku szkolnym 2004/2005. Najwyraźniej był on potrzebny środowisku pedagogów zajmujących się aktywnie tematyką ekologiczną w swoich szkołach, gdyż już w pierwszym roku wpłynęło dziewięćset zgłoszeń uczestnictwa w konkursie. Regulamin wymienia następujące

cele konkursu: poprawę czystości polskich lasów, promocję zasobów przyrody i właściwych zachowań w lesie oraz edukację ekologiczną dzieci i młodzieży. Konkurs odbywa się pod patronatem dyrektora generalnego Lasów Państwowych oraz prezesa Towarzystwa Przyjaciół Lasu. W piątej edycji patronat nad konkursem zadeklarował również Rzecznik Praw Dziecka.

Konkurs jest adresowany do dzieci i młodzieży z placówek oświatowych wszystkich typów. Począwszy od roku szkolnego 2007/2008 (czwarta edycja) regulamin konkursu wprowadził dwie kategorie wiekowe: dzieci (obejmującą przedszkola i szkoły podstawowe) oraz młodzież (obejmującą szkoły ponadpodstawowe i inne placówki oświatowe). To rozgraniczenie wynikało z wniosków komisji konkursowych, mających trudności z obiektywnym porównywaniem prac wykonanych przez siedmio- i osiemnastolatki.

W konkursie mogą brać udział grupy dzieci i młodzieży zorganizowane np. w drużynach harcerskich czy kołach LOP, klasy, grupy klas mające wspólnego opiekuna, całe placówki oświatowe, także wchodzące w skład zespołu szkół. Jeżeli formalnym uczestnikiem konkursu jest zespół szkół obejmujący placówki w kilku kategoriach wiekowych, zgłoszenie konkursowe jest automatycznie kwalifikowane do kategorii najstarszej. Formalnego zgłoszenia musi zawsze dokonać dyrektor placówki.

Tab. 1. Liczba zgłoszeń do kolejnych edycji konkursu „Czysty Las”, z podziałem na tereny poszczególnych dyrekcji regionalnych Lasów Państwowych (RDLP)
Table 1. Number of participants in the competition “The Clean Forest” divided into areas of the State Forests regions

RDLP	Rok szkolny			
	2004/2005	2005/2006	2006/2007	2007/2008
Białystok	51	75	85	89
Gdańsk	35	68	59	47
Katowice	29	200	109	157
Kraków	30	63	40	98
Krosno	32	102	30	61
Lublin	78	71	69	101
Łódź	21	36	29	55
Olsztyn	100	103	120	161
Piła	24	31	38	36
Poznań	109	159	74	116
Radom	62	29	70	77
Szczecin	55	79	72	86
Szczecinek	25	53	29	31
Toruń	47	83	48	60
Warszawa	141	155	85	149
Wrocław	33	124	77	92
Zielona Góra	28	101	63	62
Razem	900	1532	1097	1478

Tab. 1 przedstawia liczbę zgłoszeń do kolejnych edycji konkursu z podziałem na tereny poszczególnych dyrekcji regionalnych Lasów Państwowych (RDLP). Rozgraniczenie wiekowe umożliwiło dopuszczenie do konkursu dzieci przedszkolnych, których udział wcześniej budził obawy organizatorów, szczególnie gdyby miało dochodzić do rywalizacji w sprzątaniu lasu przez przedszkolaki i przez starszą młodzież. Z drugiej strony, nauczyciele przedszkolni wywierali presję na autorów regulaminu w sprawie dopuszczenia przedszkoli do konkursu, słusznie zauważając, że praca pedagogiczna z młodszymi dziećmi jest zarazem najtańsza i najbardziej efektywna. W roku szkolnym 2008/2009 (piąta edycja) regulamin ma wprowadzić odrębną kategorię wiekową dzieci przedszkolnych, obok dzieci szkolnych (w szkołach podstawowych) i młodzieży (w szkołach ponadpodstawowych i pozostałych placówkach oświatowych).

Szczególną grupą uczestników są ośrodki specjalne, w których działania ekologiczne są formą terapii i wychowania. Dla zobrazowania sytuacji warto wymienić ośrodki, które w pierwszych czterech edycjach konkursu zdobyły nagrody. Były to: Gimnazjum i Zespół Szkół Zawodowych przy Zakładzie Poprawczym w Jerzmanicach Zdrój (rok szkolny 2005/2006), Internat Specjalnego Ośrodka Szkolno-Wychowawczego im. Janusza Korczaka w Mińsku Mazowieckim (2004/2005), Specjalny Ośrodek Szkolno-Wychowawczy dla Nieśłyszących i Słabosłyszących w Lublińcu (2005/2006), Specjalny Ośrodek Szkolno-Wychowawczy im. Anny Karłowicz w Pułtuskach (2005/2006 i 2006/2007), Specjalny Ośrodek Szkolno-Wychowawczy im. Marii Konopnickiej w Wyszakowie (2007/2008) oraz Warsztat Terapii Zajęciowej Wiechlice Szprotawskiego Stowarzyszenia Osób Niepełnosprawnych (2006/2007).

Sześć ośrodków, siedem nagród w okresie, w którym w sumie przyznano czterdzieści cztery nagrody. Podobne proporcje wystąpiły wśród zgłoszeń udziału w konkursie. Ośrodki specjalne zgłaszały się częściej i chętniej niż inne szkoły, widząc w działaniach konkursowych ważne dodatkowe bodźce motywacyjne dla swoich podopiecznych.

Regulamin przewiduje dwie kategorie merytoryczne: „Leśną Edukację” i „Sprzątanie Lasu”. „Sprzątanie Lasu” dotyczy systematycznych akcji zbierania zanieczyszczeń w lesie lub stałej opieki nad wybranym terenem leśnym, polegającej na utrzymywaniu czystości i monitorowaniu terenu, realizowanych nieodpłatnie. „Leśna Edukacja” dotyczy działań propagujących wiedzę o lesie i właściwe zachowania w lesie oraz kształtujących wrażliwość i szacunek dla ojczystej przyrody.

Zdarzają się przypadki, że jedna szkoła chce uczestniczyć w dwóch kategoriach merytorycznych. Wtedy musi nadesłać dwa odrębne zgłoszenia i dwa odrębne sprawozdania z działań. Jeżeli tego zaniedba, robi to za nią komisja konkursowa. Od roku,

w którym w regulaminie pojawił się podział na kategorie wiekowe, akces do „Sprzątania Lasu” jest możliwy tylko dla młodzieży ze szkół ponadpodstawowych oraz placówek oświatowych innych niż przedszkola i szkoły podstawowe. W „Leśnej Edukacji” nie ma żadnych ograniczeń wiekowych.

W pierwszej edycji konkursu regulamin przewidywał jeszcze trzecią kategorię merytoryczną, „Leśne rezerwaty czystości”, którą określono jako stałą opiekę nad wybranym terenem leśnym, polegającą na utrzymywaniu czystości, pomocy w gospodarce leśnej i monitorowaniu terenu. Uczestnicy konkursu częstokroć nie odróżniali tej kategorii od „Sprzątania lasu”, dlatego w kolejnym roku z odrębnych „Leśnych rezerwatów czystości” zrezygnowano. Z perspektywy kilku lat widać, że szkoły, szczególnie te startujące w konkursie corocznie, samorzutnie realizują cele „Leśnych rezerwatów czystości”, systematycznie uprzątając wybrany teren leśny i powiększając wiedzę uczniów o nim.

W roku szkolnym 2006/2007 (trzecia edycja) regulamin wprowadził priorytety tematyczne, mające charakter inspirujący i ukierunkowujący pracę pedagogiczną. Były nimi wtedy następujące zagadnienia: „Las i woda” oraz „Las a zmiany klimatu”. W czwartej edycji konkursu priorytetami tematycznymi były „Las w literaturze” oraz „Lasy Europy”. W piątej edycji priorytetami mają być „Formy ochrony lasu” oraz „Pożytki z lasu”.

Ocena prac konkursowych następuje w trzech etapach. Prace objęte konkursem kończą się wraz z zakończeniem roku szkolnego i pod koniec czerwca dyrektorzy placówek oświatowych przekazują sprawozdania z wykonanych prac do nadleśnictwa, z którym placówka współpracowała podczas konkursu. Nadleśniczowie opiniują sprawozdania i przekazują je do swojej regionalnej dyrekcji Lasów Państwowych.

Na drugim etapie sprawozdania są oceniane przez regionalne komisje konkursowe. W skład komisji wchodzi przedstawiciele dyrektora regionalnej dyrekcji Lasów Państwowych, kuratora oświaty oraz Towarzystwa Przyjaciół Lasu. Zadaniem komisji jest ocena i wyłonienie wyróżniających się sprawozdań, których autorzy stają się finalistami konkursu.

Ocenę sprawozdań uczestników finału przeprowadza centralna komisja konkursowa. W jej skład wchodzi przedstawiciele Dyrekcji Generalnej Lasów Państwowych, Centrum Informacyjnego Lasów Państwowych, Ministerstwa Edukacji Narodowej oraz Towarzystwa Przyjaciół Lasu. Zgodnie z regulaminem, do komisji mogą być też powołani przedstawiciele innych organizacji pozarządowych działających na rzecz ochrony przyrody.

Kryteriami oceny prac są czas trwania i systematyczność prowadzonych działań, liczba uczniów biorących udział (w stosunku do wielkości placówki), wielość przedsięwzięć kształtujących właściwe zachowania w lesie oraz wrażliwość i szacunek do przyrody, następnie pomysłowość i systematyczność prowadzonych działań edukacyjnych i promocyjnych, efekty rzeczowe (wielkość powierzchni, ilość usuniętych zanieczyszczeń w metrach sześciennych lub tonach) oraz pedagogiczne (utrwalenie nawyków troski o czystość lasu) oraz zgodność z priorytetami tematycznymi konkursu.

Zwycięzcy w każdej kombinacji kategorii merytorycznych i wiekowych (np. w czwartej edycji odrębnie dla „Leśnej Edukacji – szkoły podstawowe”, dla „Leśnej Edukacji – młodzież” i dla „Sprzątania Lasu – młodzież”), otrzymują wybrane przez siebie nagrody rzeczowe, refundowane przez organizatorów. Regulamin określa tylko kwoty wartości nagród: pierwsza nagroda ma wartość 10 000 zł, a łącznie w każdej kombinacji kategorii nagrody mają wartość 20 000 zł.

Tab. 2. Liczba zgłoszeń do konkursu „Czysty Las” w porównaniu do liczby szkół i nadleśnictw w poszczególnych województwach

Table 2. Number of participants in the competition “The Clean Forest” comparing with the number of schools and the number of forest inspectorates in regions

Województwo	Liczba zgłoszeń do konkursu w roku szkolnym 2007/2008	Liczba zgłoszeń przypadająca na sto szkół [%]	Liczba szkół przypadająca na jedno nadleśnictwo
Lubuskie	89	13,9	18
Warmińsko-Mazurskie	127	12,6	27
Mazowieckie	272	8,2	111
Podlaskie	69	7,8	40
Zachodniopomorskie	72	6,9	24
Wielkopolskie	151	6,7	61
Dolnośląskie	95	5,9	46
Lubelskie	99	5,5	81
Pomorskie	66	4,8	46
Opolskie	32	4,7	52
Małopolskie	114	4,5	132
Śląskie	102	4,2	122
Podkarpackie	78	4,1	61
Kujawsko-Pomorskie	44	3,3	55
Świętokrzyskie	31	3,0	64
Łódzkie	37	2,3	101
Razem/średnia	1478	5,8	59

Nagrody są wręczane laureatom na specjalnie zorganizowanej uroczystości w Sali Senatu SGGW. Na uroczystość przybywają uczniowie, nauczyciele i dyrektorzy nagrodzonych szkół, a także nadleśniczowie współpracujący ze zwycięzcami. Wszyscy otrzymują specjalne dyplomy oraz nagrody książkowe. Od dwóch lat dyplomy otrzymują również nadleśniczowie nadleśnictw, z których terenu najwięcej szkół zakwalifikowało się do finału konkursu. Dla zwycięzców i finalistów w regionie dyrektorzy regionalnych dyrekcji Lasów Państwowych organizują u siebie dodatkowe uroczystości, niejednokrotnie fundując własne nagrody.

Dodatkowym efektem konkursu jest więc promocja PGL LP oraz zacieśnianie kontaktów pomiędzy szkołami a pracownikami LP zajmującymi się edukacją leśną.

Tab. 2 obrazuje zależność pomiędzy liczbą zgłoszeń do konkursu, a liczbą szkół przypadającą na jedno nadleśnictwo. Wskaźnik liczby zgłoszeń obliczono w stosunku do liczby szkół na terenie województwa. Nadleśnictwa przypisano do województw na podstawie adresu siedziby.

Liczba zgłoszeń jest ściśle związana z aktywnością szkół w zakresie edukacji leśnej z danego terenu. Na podstawie danych w tab. 2 można zauważyć wyraźną korelację pomiędzy aktywnością szkół w zakresie edukacji leśnej a liczbą nadleśnictw mogących „obsłużyć” szkoły na danym terenie. Szkoły działające w regionach, w których jest mało lasów, a co zatem idzie: mało obiektów edukacji leśnej i pracowników LP zajmujących się edukacją, mają zdecydowanie niższą aktywność. Koszt dowiezienia uczniów do obiektów edukacji leśnej staje się barierą.

Jest to kolejne uzasadnienie tezy o potrzebie koordynacji edukacji leśnej w skali kraju, mającej na celu wyrównanie dysproporcji w dostępie do obiektów edukacji leśnej młodzieży z różnych części Polski. Teza ta została przedstawiona na konferencji „Leśna edukacja – program i przepisy prawne”, która odbyła się w Janowie Lubelskim w dniach 20-21 maja 2008 r. (Białecki 2008), oraz została zawarta we wnioskach z tej konferencji (Wnioski... 2008).

Literatura

Białecki M. 2008. *Możliwości rozwoju edukacji leśnej w Polsce. „Leśna edukacja - program i przepisy prawne” – materiały konferencyjne*. Towarzystwo Przyjaciół Lasu, Warszawa.

Wnioski z konferencji „Leśna edukacja – program i przepisy prawne”. 2008. http://www.tpl.org.pl/pokaz.php?id_k=45&id_sub=65&wyswietl=3#119

Maciej Białecki

Zarząd Główny Towarzystwa Przyjaciół Lasu
maciej@bialecki.net.pl